

BEŞİNCİ YILINDA SURIYE KRİZİ

Rusya'nın müdahalesi, ateşkesi tetiklemesi ve diplomatik girişimlere hız vermesi yönüyle pozitif bir momentum yaratmış gibi görülse de buradaki asıl sorun, dayatılmaya çalışılan siyasi çözüm çerçevesinin zorakiliğidir.

Şaban KARDAŞ

Suriye krizi beşinci yılını doldururken sahadaki koşullar, iç savaşın sona erdirilip ülkeye barış getirilmesinden uzak. Rusya'nın müdahalesinin yarattığı dinamik durum ve ilk defa hayata geçirilen, çatışmaların durdurulmasına yönelik geniş kapsamlı anlaşma, siyasi çözüm için yeni bir zemin hazırlasa da, tarafların pozisyonlarında bir yakınlaşmadan bahsetmek zor. Mevcut koşullar altında Türkiye'nin önümüzdeki dönemde de Suriye'den kaynaklı güvenlik riskleriyle başa çıkmak için dış ve güvenlik politikalarında önemli mesai sarf etmesi gerekecektir.

Rusya'nın Müdahalesi: Tıkanmışlığın Restorasyonu

Rusya'nın Eylül 2015'te başlayan müdahalesi sonrası Suriye krizi muhakkak ki yeni bir noktaya taşındı. Rusya'nın yoğun hava bombardımanları, rejimin kara unsurlarını takviyesi ve İran başta olmak üzere rejimin diğer dış destekçilerinin eşzamanlı karadan desteği, sahadaki

askeri dengeye gözle görülür bir etki yaptı. Suriye İç Savaşı'nda rejimin 2015 yılı başında karşı karşıya kaldığı askeri alanda hızla erime trendi, bu müdahaleyle durdurulmuş oldu. Pek çok istatistiğin de ortaya koyduğu üzere, Rusya'nın 'terörle mücadele' veya 'İŞİD'e karşı koalisyon' söylemi lafta kalmış, saldırılarının ezici çoğunluğu ya doğrudan muhalifleri hedef almış ya da İŞİD'le rejim arasında çatışma yaşanan cephelerde rejimin durumunu güçlendirecek şekilde İŞİD'e karşı operasyonlar gerçekleştirilmiştir.

Rusya'nın müdahalesi, bu anlamda her ne kadar dinamik bir unsur olarak Suriye'deki denkleme girmiş olsa da yarattığı etki açısından sonuçları yapıcı olmamıştır. Suriye krizinin başından itibaren çok açık biçimde ortaya çıktığı üzere, rejimin uzlaşmaz tutumu ve uluslararası girişimleri sulandırma taktikleri, krize siyasi çözüm arayışlarını engelleyen en önemli faktördür. Bunun da başlıca sebebi, sahadaki tıkanmışlık ortamında rejimin üzerinde baskı oluşturacak

manivelaların uluslararası toplumca hayata geçirilememesiydi. 2015 yılı başında sahadaki askeri dengelerdeki kayma, rejimin siyasi çözüm masasında daha yapıcı davranmasını zorlayacak önemli bir gelişmeydi. Fakat Rusya, rejimin sahadaki zemin kaybetmesiyle oluşabilecek bir siyasi geçiş formülünü ortadan kaldırdı ve müdahalesiyle sahadaki tıkanmışlığı yeniden restore etti.

Viyana'da varılan uzlaşma sonrası hızlanan diplomatik çözüm arayışları, Riyad bildirgesi ve Cenevre sürecinin yeniden devreye sokulması, Rus müdahalesinin getirdiği dinamizmin 'yapıcı' etkileri olarak değerlendirilebilir. Özellikle Rus hava saldırılarının desteğiyle rejimin sahadaki hızla ilerlediği algısı ve bunun yarattığı 'aciliyet', gerek Batılı aktörlerde gerekse de muhalifler ve destekçilerinde, Cenevre prensipleri çerçevesinde bir siyasi çözümü yeniden ele alma yönünde bir baskı yarattı. Yine, bu kapsamda, sorunlu da olsa bir ateşkes uzlaşısının hayata geçirilebilmesi ve taraftarın buna rıza göstermesi,

Rusya'nın sahada yarattığı dinamik etkinin bir diğer sonucu. Suriye'de çatışmaların durdurulması konusunda varılan anlaşmaya, bazı cephelerdeki ihlallere rağmen, tarafların büyük oranda uyması, beşinci yılını dolduran krizde önemli bir dönüm noktasının geçildiğini gösteriyor.

Zoraki Siyasi Çözümün İmkânsızlığı

Rusya'nın müdahalesi, ateşkesi teklimesi ve diplomatik girişimlere hız vermesi yönüyle pozitif bir momentum yaratmış gibi görülse de buradaki asıl sorun, dayatılmaya çalışılan siyasi çözüm çerçevesinin zorakılığıdır. Suriye devriminin başlangıcından beri ortada duran ve Cenevre-I ile de uluslararası anlaşmalara derç edilen, adil ve Suriye halkı ve onun temsilcisi muhalefetin kabul edebileceği bir çözüm çerçevesini, Rusya'nın askeri müdahalesi sonrasında bir kenara bıraktığı görülmektedir. Sahada yaratılan yeni durumdan hareketle muhaliflerin adil olmayan yeni bir siyasi çözüme kerhen rıza göstermeleri yönünde Batı'dan da gelen baskılara rağmen, bunun sürdürülebilirliği yoktur.

Daha da önemlisi, Rusya'nın müdahalesi, sahadaki tıkanmışlığı restore etmesi yönüyle Suriye'ye negatif bir etkide bulundu. Bir yandan kriz askeri yöntemlerle çözülmez derken, diğer yandan rejimin askeri çözülmesini durdurması, rejim kontrolündeki bölgeleri konsolide etmesi ve kendisine Suriye'de askeri üsler edinerek bu varlığını tahkim etmesi yoluyla, Rusya'nın krizin diplomatik yollarla çözümünü çabalarını pek de kolaylaştırmadığı ortada. Sahada Rusya'nın desteğiyle hayatta kalan, dış patronlarının

kendisini koruyacağına inanan rejimin, 2015 yılının başına kıyasla diplomatik müzakerelerde daha yapıcı davranmadığı net biçimde görüldü. Rejim üzerinde olduğu söylenebilecek tek baskı unsuru ise bekasının Rusya'ya bağlı olduğunu gören rejimin, Moskova'nın talimatlarına açık hale geldiği ve dolayısıyla onun baskısı ile müzakereleri yapıcı bir biçimde sürdüreceği varsayımdır.

Cenevre'de devreye sokulmaya çalışılan müzakere sürecinin bir türlü başlayamamasının da gösterdiği gibi, Moskova'nın rejim üzerinde manivelasının olduğu varsayımının getirdiği iyimserlik bir sonuç üretmemiştir. Burada iki ihtimal akla gelmektedir: ya rejim İran gibi diğer destekçilerini de araçsallaştırarak Moskova'nın baskılarına direnmekte ve çözümsüzlükte ısrar etmektedir ya da Rusya aslında çözümsüzlüğü dayatmaktadır. Bu türden diğer krizlerde de çok açık biçimde görüldüğü gibi, Moskova çatışma dinamiklerini sürdürerek veya 'donmuş çatışmalar' yaratarak, kendi etkisini sürdürme stratejisine sıklıkla başvurmaktadır. Her durumda Suriye'de Rusya'nın askeri operasyonlarının, sahada sebep olduğu yıkım ve sivil can kaybının yanı sıra diplomatik çözümün önüne koyduğu yeni engeller küçümsenemeyecek düzeydedir.

Öte yandan, konuya muhalifler yönüyle bakıldığında da Rusya'nın yarattığı fiili durumdan hareketle zoraki siyasi çözümün dayatılmasına uygun şartlar bulunmamaktadır. Rusya'nın müdahalesinin getirdiği ilk dinamizm ile rejim ve destekçisi unsurların sahada dengeleri hızla değiştireceği ve askeri muhalefetin bu ilerleme karşısında tamamen çözüleceği yönünde bir görüntü

Suriye'de çatışmaların durdurulması konusunda varılan anlaşmaya, bazı cephelerdeki ihlallere rağmen, tarafların büyük oranda uyması, beşinci yılını dolduran krizde önemli bir dönüm noktasının geçildiğini gösteriyor.

ortaya çıktı. Fakat sonraki aşamalarda görüldüğü gibi, rejim askeri açıdan aşırı derecede yıpranmış durumdadır ve sahaya sürdüğü yeni unsurlara rağmen çok fazla ilerleme kat edememiştir. Muhalifler de bir yandan yoğun hava bombardımanı bir yandan da rejim ve destekçisi unsurlar ve IŞİD ile farklı cephelerde savaşmalarına rağmen, kendi zeminlerini sağlam biçimde tuttular. Bu gelişmeler 'askeri muhalefetin yenilmesine' dayalı bir siyasi çözümün mümkün olmadığını da bir kez daha hatırlatmış oldu. Benzer şekilde, ülkede ilan edilen ateşkes ortamında görüldüğü gibi, sivil muhalefet de Suriye devriminin başlangıcından beri takip ettiği ilkelerinden kolay kolay vazgeçmeyecektir. Sivilleri ayırt etmeksizin yapılan bombardımanların kesilmesiyle sokağa dökülen Suriye halkı, reform taleplerini bir kez daha yenilemiştir. Suriye muhalefetinin temsilcileri de Cenevre-I'de ortaya koyulduğu şekliyle gerçek anlamda siyasi geçiş ve yeni bir Suriye inşasını temel almayan dayatmaları kabul etmeyeceğini bir kez daha ortaya koymuştur. ○

ORSAM Başkanı, Doç. Dr. TOBB-ETÜ